

В справах про захист честі, гідності та ділової репутації особливої уваги заслуговує вибір засобу та способу доказування. Адже, відшкодування матеріальної та моральної шкоди повинні бути доведеними належними та допустимими доказами. Враховуючи, що вітчизняна судова практика взагалі не досить адекватно визначає розмір відшкодування моральної шкоди в порівнянні з практикою судів країн заходу, правильний вибір захисту в даній категорії справ має визначальне значення.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 34.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст. 356.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р., № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-42, с. 1530, ст. 492.
4. Про судову експертизу: Закон від 25.02.1994 № 4038-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994 р., № 28, ст. 232.
5. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: Постанова Пленуму ВСУ, 27.02.2009, № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09/conv/print

Устюшенко Стелла Еріківна,

аспірантка кафедри цивільного процесу

Національного університету «Одеська юридична академія»

КЛАСИФІКАЦІЯ СУДОВИХ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З РОЗГЛЯДОМ ЦИВІЛЬНОЇ СПРАВИ

Судовий процес завжди супроводжується різного роду грошовими витратами, які несуть сторони та інші учасники судового процесу. Такі витрати є супутнім елементом реалізації права на судовий захист [1, с. 149]. У нормах ЦПК України названо два основних види судових витрат: судовий збір та витрати, пов'язані з розглядом справи (ч. 1 ст. 133 ЦПК).

До витрат, пов'язаних з розглядом справи, відповідно до ч. 3 ст. 133 ЦПК належать витрати:

- 1) на професійну правничу допомогу;

2) пов'язані із залученням свідків, спеціалістів, перекладачів, експертів та проведенням експертизи;

3) пов'язані з витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів;

4) пов'язані з вчиненням інших процесуальних дій, необхідних для розгляду справи або підготовки до її розгляду [2].

Як вбачається з наведеного положення закону, законодавець вдався до простого перерахування таких витрат, зазначивши їх невичерпний перелік. Тобто з огляду на положення п. 4 ч. 3 ст. 133 ЦПК, будь-які витрати можуть підпадати під дію даної норми, якщо буде доведено їх безпосередній зв'язок з розглядом конкретної цивільної справи.

В юридичній літературі практично не приділяється увага класифікації витрат, пов'язаних з розглядом справи. Науковці, як правило, обмежуються зазначенням окремих видів таких витрат, розкриттям їх змісту, підстав та порядку відшкодування [3, с. 208-212]. Водночас, конкретне визначення місця кожного виду витрат, пов'язаних з розглядом справи, у їх системі та відмежування від інших видів грошових витрат, неможливе без їх класифікації.

У зв'язку з цим пропонуємо класифікацію витрат, пов'язаних з розглядом справи, за трьома підставами, які характеризують зв'язок судових витрат з конкретною цивільною справою: час несення витрат, суб'єкти, які понесли витрати, та мета несення витрат.

Залежно від часу, коли були понесені витрати, їх можна поділити на:

- 1) витрати, понесені перед звернення до суду;
- 2) витрати, понесені в процесі судового розгляду справи;
- 3) витрати, понесені після завершення судового розгляду справи.

Перед зверненням до суду судові витрати, як правило, несе особа, яка звертається за судовим захистом. Це витрати на збирання доказів та підготовку позовних матеріалів. Нерідко вже на даний момент особа несе витрати на професійну правничу допомогу. На момент несення таких витрат ще відсутній судовий процес, тому такі витрати перетворюються на судові лише якщо особа, яка їх понесла, звернулася за судовим захистом.

В окремих випадках можуть виникати питання щодо наявності безпосереднього зв'язку таких витрат з розглядом конкретної справи. Так, наприклад, витрати на оформлення нотаріальної довіреності варто відносити до витрат, пов'язаних з розглядом справи, лише у випадку, якщо така довіреність видана саме на представництво особи в суді у даній конкретній справі. Якщо ж це генеральна довіреність, яка передбачає можливість здійснення представництва особи протягом певного часу перед різними органами державної влади, місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, витрати на оформлення такої довіреності не можуть бути віднесені до витрат, пов'язаних з розглядом справи, адже відсутній тісний зв'язок таких витрат з конкретною цивільною справою.

Найчастіше витрати, пов'язані з розглядом справи, виникають саме в процесі судового розгляду справи. Тому, як правило, не виникає особливої необхідності доказування їх безпосереднього зв'язку з розглядом конкретної цивільної справи.

Витрати, понесені після завершення судового розгляду справи, як правило, не відносяться до витрат, пов'язаних з розглядом справи, та не підлягають компенсації.

Як відомо, тягар несення судових витрат в кінцевому результаті покладається на сторін судового спору. Однак має значення і суб'єкт, який первісно поніс той чи інший вид судових витрат. Таким чином, залежно від суб'єкта, який первісно поніс судові витрати, витрати, пов'язані з розглядом справи, поділяються на:

- 1) витрати сторін та інших учасників справи;
- 2) витрати представників учасників справи;
- 3) витрати інших учасників судового процесу;
- 4) витрати осіб, які не є учасниками даного судового процесу (витрати особи, яка надала доказ на вимогу суду; витрати осіб, пов'язані з оглядом доказів за їх місцезнаходженням).

Витрати представників сторін та інших учасників справи є складовою витрат на професійну правничу допомогу, а тому підлягають відшкодуванню лише у випадку, якщо представником є адвокат.

Залежно від мети несення судових витрат, витрати, пов'язані з розглядом справи, поділяються на:

1) витрати на професійну правничу допомогу (гонорар адвоката за представництво в суді та іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката; компенсація витрат адвоката, необхідних для надання правничої допомоги);

2) витрати, пов'язані з судовим доказуванням (пов'язані з проведенням експертизи, витребуванням доказів, проведенням огляду доказів за їх місцезнаходженням, забезпеченням доказів тощо);

3) витрати, пов'язані з явкою до суду та участю в судовому процесі (витрати, пов'язані з переїздом до іншого населеного пункту сторін та їхніх представників, а також найманням житла, компенсація за втрачений заробіток чи відрив від звичайних занять; винагорода за пов'язану зі справою роботу, виконану експертом, спеціалістом чи перекладачем тощо).

Таким чином, класифікація витрат, пов'язаних з розглядом справи, здійснена за такими критеріями як час несення витрат, суб'єкти, які понесли витрати та мета несення витрат, найкраще характеризує зв'язок даних судових витрат з конкретною цивільною справою та дає можливість відмежувати їх від інших видів грошових витрат.

Список використаної літератури:

1. Любченко М.Я., Орлова А.И. Актуальные вопросы возмещения судебных издержек. *Закон*. 2012. № 1. С. 149-159.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
3. Богля С.С. Судові витрати, пов'язані з розглядом справи: підстави і порядок відшкодування. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. Вип. 18. С. 208-212.